

Yttrande
Datum 2016-03-08
Diarienummer RS 3999-2015
Er referens: Ku2015/02515/KL

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över "Ny museipolitik" (SOU 2015:89)

Generell kommentar

Västra Götalandsregionen menar att detta är en gedigen utredning och uppskattar den breda historiken, att många av centralmuseernas till synes grundmurade förhållanden och vanor belyses kritiskt samt den intressanta diskussionen om konvergenskultur och digitalisering.

Vi delar i mycket nulägesbeskrivning och analys men menar att de möts med fel åtgärder. Det beror på att kunskapen om förutsättningarna regionalt brister. Det gäller museers förutsättningar lokalt och regionalt, samt hur den regionala nivån verkar.

Utredaren visar att museerna inte kan beskrivas som mångkulturella (det gäller både anställda och besökare), inte verkar i särskilt stor utsträckning utanför huvudstaden om museet inte är placerat där¹, inte arbetar i tillräcklig utsträckning eller professionellt nog med deltagande, har egna administrationer fast de är små myndigheter², inte samverkar på ett jämlikt sätt ("ömsesidig jämlik respektfull samverkan måste förbättras") utan är allt för hierarkiskt styrda, samt att regeringens styrning av dem brister och att publiken i allt för stor utsträckning utgörs av högutbildade i storstäder³.

Västra Götalandsregionen föreslår att den *museipolitik* utredaren enligt direktiven ska föreslå och som resulterat i ett lagförslag, kan formuleras på lagförslagets grunder men utan att bli en lag. Vi ser andemeningen i lagförslaget som positiv.

Västra Götalandsregionen strukturerar i det följande sitt svar enligt: museilag, myndighet, styrning, nationell samverkan, nå ut.

MUSEILAG

Lagen föreslås innehålla: museernas ändamål, vem som är offentlig huvudman, att det publika arbetet, kunskapsbygge och samling är centrala, samt två paragrafer som tillägnas forskning. Nya regler om rätt att gallra föreslås och att verka i hela

---

¹ Sid 190

² Sid 95

³ Sid 91

landet och ”tillgängliggöra sin verksamhet” ska ingå. Alla museer ska samverka och låna ut utan avgift. Lagen är utan sanktioner.

Västra Götalandsregionen ställer sig kritisk till en museilag. Utredaren efterlyser ömsesidig, jämlik och respektfull samverkan och svarar med en lag. På grund av det flernivåstyre som alltmer tillämpas och som är en vardaglig realitet för regional nivå, är det önskvärt med mindre lagstiftning. Dialog och samverkan är en mer demokratisk och utvecklingsbar väg.

Syftet är enligt utredaren att lagen ska skapa frihet för museerna från politiken – så kallat armlängds avstånd. Det kommunala självstyret inskränks, och målet är att ”förhindra att kommunala beslutsfattare bestämmer om sådant som vilken typ av konst som får visas på ett konstmuseum eller vilken historiesyn som ska präglade verksamheten vid ett kulturhistoriskt museum.”⁴ Vi har alla sett att detta kan vara ett problem men ytterligare en lag utöver lagen om yttrandefrihet och regeringsformen mot ministerstyre (som även ska tillämpas på kommunal nivå), samt praxis om armlängds avstånd, löser inte problemet. Ur ett verksamhetsperspektiv är det ett stort avstånd mellan centralmuseer och lagstiftning å ena sidan och kommunala museer med ett fåtal anställda å den andra.

En museilag, om den är till för att värna som bibliotekslagen, skulle inte behövas om alla regioner var stora och hade uppnått en kritisk massa. Då kan regionerna i större utsträckning säkra sin kulturella infrastruktur själva. Detta var en tanke med regionreformen – mindre lagstiftning i linje med flernivåstyrets principer. Sett på det viset är lagstiftning inte rätt metod för vad man vill åstadkomma, när regeringen nu förbereder ett nytt steg i regionreformen.

Västra Götalandsregionen sammanfattar: För att åstadkomma lagens intentioner utan lagstiftning: formulera en museipolitik baserad på lagförslaget och lita till existerande lagstiftning.

MYNDIGHET

En ny förvaltningsmyndighet för museer och utställningar är utredningens andra huvudförslag. Denna är tänkt att stärka museilagen och främja verksamhet i hela landet. Den ska vara museernas representant i samverkansrådet. Myndigheten är också tänkt att hantera museernas föreslagna kvalitetssäkring i form av *peer reviews* och ska fördela 28 miljoner till hela landet samt befintligt statsbidrag till centralmuseerna. Vidare ska myndigheten hantera utställningsgarantier, stärka digitaliseringen samt samla in statistik och omvärldsbevakning.

Västra Götalandsregionen föreslår ingen ny eller omvandlad myndighet. Stärk vid behov Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet, avveckla Riksutställningar, lägg det värdefulla uppdraget att vandra utställningar på ett av museerna, gärna ett utanför huvudstaden. Ett av utredaren identifierat problem är att kulturdepartementet ansvarar för allt för många små myndigheter och då tvingas verka allt för operativt. Betänk förslaget att samla grupper av museer i koncerner,

---

⁴ Sid 319

för att undvika enråds-myndigheter. I stället får man då styrelser vars representation kan hållas uppdaterad och legitim. Vi tror dessutom att omvärldsbevakning för alla museisektorer är en för stor uppgift för en liten myndighet.

Till saken hör det faktum att regeringen har aviserat att den vill se över om det är ändamålsenligt att ha fristående sektorsspecifika utvärderingsenheter. I både Danmark och England har man inrättat övergripande myndigheter med ansvar för museerna; Kulturstyrelsen respektive Arts Council England. Båda instanserna har ansvar för hela kulturområdet, påpekar utredaren, inte bara museer och de kan alltså jämföras med Statens Kulturråd. Till bilden kan läggas att i England infördes 2012 en mindre myndighet (Museums, Libraries and Archives Council) med ansvar för museer, bibliotek och arkiv, med Arts Council.

STYRNING

Tidigare utredningar har inte gått in på statens styrning av museerna (instruktioner och regleringsbrev)⁵ utan ägnat sig åt detaljer och begränsade förslag på hur museerna bör samarbeta. Denna utredning tar ett större grepp, och konstaterar att styrningen är både otillräcklig och oklar.⁶

Kulturnämnden menar att en tydligare styrning genom instruktioner och regleringsbrev av museernas placering och uppgifter är avgörande för att åstadkomma en förändring. Det är tydligare och mer harmoniserad styrning som bör komplettera en samarbetsbaserad förändring. Utredningen visar att det traditionellt viktiga uppdraget att verka i hela landet saknas i flera instruktioner. Museerna bestämmer själva hur de ska organiseras och elva av fjorton museer kan välja var de ska ha sin verksamhet, och då väljer man Stockholm. För de tre museer som är placerade på annan plats regleras detta i två stiftelsestadgar och en instruktion⁷. Detta ändras alltså inte av en ny myndighet men skulle kunna ändras med nya direktiv från regeringen i instruktioner till museerna.

”De som är bra på spridning är sådana museer som fördelar medel eller har filialer. De övriga är nödvändigtvis inte längre komna med att ta fram nya metoder för att sprida verksamhet i landet.”⁸

Det finns idag verksamheter som drivs utan att de gör några regionala satsningar alls. Myndigheterna för arkitektur, form och design, ArkDes, Livrustkammaren och Naturhistoriska riksmuseet har inte registrerat några kostnader över huvudet på satsningar utanför huvudstaden⁹. Rapporteringen är inte fullständig så det ska ses som en grov bild.

---

⁵ Sid 92

⁶ Sid 188

⁷ Sid 154

⁸ Sid 190

⁹ Sid 190

Därför fick inför 2012 alla museer utom Skansen uppdrag om ökat regionalt perspektiv.

NATIONELL SAMVERKAN

Ämnet hänger samman med föregående kapitel, här en fördjupning om metoder. ”Utredningens bedömning är att centralmuseernas framtida utmaning bl a handlar om att utveckla *mer jämlika samarbeten* med olika aktörer och att skapa rum för att fler ska kunna bli delaktiga i museernas fysiska och digitala verksamhet över hela landet.”¹⁰

Bristen på att involvera nya grupper och samverkan, verklig och i styrdokument, betonas tydligt. Vad som saknas definieras också ”...samordning är effektiv om den åstadkoms genom *ömsesidig anpassning* och inte är hierarkisk eller formell...”¹¹ Bristen är vi överens med utredaren om, men inte åtgärderna.

Västra Götalandsregionen vill lyfta fram det förlegade i att betrakta de statligt finansierade centralmuseerna som verksamheter som bättre ”...ska nå ut i landet”. Åtgärder som utredaren föreslår är att skriva in samverkansansvar i en ny museilag, ge en ny myndighet detta uppdrag samt att stärka och synkronisera styrdokumentet i denna riktning. Vi föreslår att *nå* byts ut mot *angå* som förhållningssätt. Med förändringsbenägenhet som utgångspunkt och ett öppet och dialoginriktat arbetssätt kan detta åstadkommas. Lagstiftning och förstärkt myndighet vittnar om ett centralistiskt synsätt och för tanken till tider då regionalisering av kultur var en fråga om distribution. Konstruktivt och framåtsyftande för statliga kulturverksamheter inom samverkansmodellen är i stället att de statligt finansierade museerna i högre utsträckning sprids över landet och att den föreslagna kvalitetssäkringen i form av *peer reviews* involverar alla nivåer som museilagen tänktes omfatta.

NÅ UT

Att nå ut handlar om att övergå från distribution till att involvera. Tidigare utredningar och riksdagens revisorer påpekade båda att de som besöker centralmuseerna fortfarande främst är ”... högutbildade i storstäder...”¹²

Utredaren har två bra ingångar till ökat deltagande: socialt inkluderande metoder och en beskrivning av hur museernas expertroll utmanas.

”När förväntningen blir delaktighet och att själv få bidra med sitt perspektiv, utmanas denna expertroll – på gott och ont. Idag behöver kunskapsinstitutionerna i högre utsträckning än tidigare vara öppna för användarnas behov, ifrågasättanden och egna kunskaper.”¹³

Åtgärden (ökad samverkan reglerad i lag) är återigen otillräcklig. En konstruktiv ingång är mer socialt orienterade metoder, där omvärlden involveras på egna

---

¹⁰ Sid 158

¹¹ Sid 103

¹² Sid 91

¹³ Sid 232

villkor. På ett par ställen¹⁴ beskrivs museer i andra länder som tillämpar ett socialt och inkluderande arbetssätt men trots det föreslår inte utredaren att problemet åtgärdas med dessa metoder.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Johnny Magnusson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Sofi Lodin
Regiondirektör

---

¹⁴ Sid 138 om Brasilien

